

Respons

Elfenbenskysten: Forhold for enslige kvinner

Problemstilling/spørsmål:

- Generelt om familiestrukturen i Elfenbenskysten
- Nettverk, brudd og megling
- Situasjonen for enslige kvinner uten nettverk i Elfenbenskysten, særlig i Abidjan
- Situasjonen for enslige kvinner med ansvar for barn

Generelt om familiestrukturen i Elfenbenskysten

Det finnes rundt 60 ulike etniske grupper i Elfenbenskysten, som igjen tilhører fire større etniske hovedgrupper: akan, med opprinnelse i midtre Elfenbenskysten og i øst, krou, med opprinnelse i vest, mandé, med opprinnelse i nordvest, og gur, med opprinnelse i nordøst. Disse ulike etniske gruppene har til dels ulik familiestruktur, og den viktigste forskjellen går mellom de patrilineære gruppene (som for eksempel mandé) og de matrilineære gruppene (som for eksempel akan). Patrilineære og matrilineære modeller strukturerer overføring av makt og formue mellom generasjonene på to ulike måter. I patrilineære grupper tilhører barnet fars slektslinje og arver rettigheter og plikter i denne slektslinjen gjennom sin far. I matrilineære grupper er barnet knyttet til mors slektslinje, og arver rettigheter og plikter gjennom hennes mannlige slektninger. Flere etniske grupper praktiserer i realiteten en blanding av de to systemene; for eksempel er det vanlig innenfor flere matrilineære grupper i Elfenbenskysten at barnet arver rettigheter og plikter gjennom mors slektslinje, men bærer fars navn. Gruppene i vest (krou) er ikke organisert etter noen av disse strukturene (N'Guessan u.å.). Familiestrukturen legger føringer på hvem i nettverket som har plikt til å forsørge hvem; i en patrilineær familie vil det normalt være far som har forsørgerplikt for sine ektefeller og barn, mens i matrilineære familier vil det normalt være mors eldste bror som har et slik forsørgeransvar.

Fra et statistisk utgangspunkt, består en boenhet i Elfenbenskysten gjennomsnittlig av 5,5 personer, men husholdningene er noe større på landsbygda enn i byene. I tillegg til

ektefellenes biologiske barn, har 32 % av husholdningene ett eller flere ikke-biologiske barn boende hos seg¹.

Ifølge en studie fra ivorianske myndigheter, er omlag hver femte husholdning (18 %) ledet av en kvinne. Andelen kvinner som leder en husholdning er høyere i byene (21 %) enn på landsbygda (16 %), og omfanget er økende siden 1990-tallet (République de Côte d'Ivoire 2006). Grunnen til at kvinner leder en husholdning kan være mange, for eksempel skilsmisse og død, eller at kvinnen lever i et polygamt forhold uten felles bosted med sin partner. Det å bo alene er en ønsket boform for ytterst få, og de fleste, både kvinner og menn, anser en slik boform som midlertidig.

De økonomiske forholdene er stramme for de fleste ivorianere. Bortsett fra i velstående, privilegerte familier i de store byene, vil de fleste familiemedlemmer derfor forventes å bidra til familiebudsjettet, også kvinner og barn. I en studie fra ivorianske myndigheter (République de Côte d'Ivoire 2006) oppgir 64 % av de kvinnelige respondentene at de har hatt lønnet arbeid siste tolv måneder. Det er også forventet at barn og ungdom utfører lettere arbeid, også utenfor hjemmet, utenfor skoletid. Det meste av slikt arbeid foregår i uformell sektor, gjennom småsalg og tjenesteproduksjon av ulikt slag.

Selv om familiestrukturen i Elfenbenskysten i økende grad utvikler seg i retning av kjernefamilien, forholder ivorianere flest seg i stor grad til storfamilien og området familien opprinnelig kom fra, selv lang tid etter at familien brøt opp og flyttet til byen. De fleste byfolk vil reise "hjem" til opprinnelsesstedet én eller flere ganger i året, i forbindelse med høytider, begravelser og lignende. De fleste ivorianere har derfor familienettverk minst to steder i landet, og mange har familienettverk på flere steder. I krisetider, som for eksempel under den politisk-militære krisa våren 2012, søker mange tilflukt på opprinnelsesstedet (Comité de gestion du quartier de Wassakara, møte i Abidjan mars 2012)².

Nettverk, brudd og megling

Det er viktig å understreke at det hører til sjeldenhetene at en person er uten familienettverk i Elfenbenskysten. Hver kvinne får i gjennomsnitt rundt seks barn, og siden det er vanlig for en mann å ha barn med mer enn én kvinne, er det også vanlig å ha halvøsken (se Landinfo 2009 for mer informasjon rundt denne problemstillingen). Det utvidede familienettverket består, i tillegg til mor, far og deres biologiske barn og fosterbarn, av en utvidet storfamilie, samt ulike andre familier som er knyttet til ens eget familienettverk gjennom ekteskap, vennskap og historiske allianser. I Elfenbenskysten, og særlig i byene, bor man gjerne tett, og man pleier tett omgang med naboer. Afrikanske urbane boenheter er gjerne organisert rundt et felles gårdsrom, hvor fellesaktiviteter som matlaging, klesvask og lignende finner sted. Dette fører

¹ I hele Vest-Afrika er det vanlig at foreldre lar ett eller flere barn bo i en annen husholdning, gjerne hos slektninger, i en begrenset periode eller permanent. Denne praksisen er kulturelt forankret og sosialt akseptert i samfunnene hvor den praktiseres. Motivene for slike fosterbarnsordninger er mange, og kan ha sin bakgrunn i et omslag i familien (død, skilsmisse, fattigdom, slektingers barnløshet), økonomiske faktorer (behov for arbeidskraft, investering i menneskelige ressurser og forsikring for alderdommen) og mellommenneskelige forhold (nære relasjoner mellom familier, ønske om at barnet skal vokse opp hos en bestemt familie med spesielt gode forutsetninger for å ta seg av barn). Ved slike fosterbarnsordninger beholder barnet kontakten med de biologiske foreldrene sine, og forblir knyttet til deres slektslinjer. En slik ordning anses av mange som positivt for barnet, fordi barnet da får mulighet til å lene seg på to sett av familienettverk.

² Se Landinfo 2012a og 2012b for informasjon om denne krisa.

til at de fleste familier har nær kontakt med naboene sine i dagliglivet, og støtter seg på hverandre for å løse små og store utfordringer. I tillegg tilhører de fleste andre typer nettverk, som kristne menigheter eller moskeer, eller frivillige organisasjoner av ulike slag, som for eksempel interesseorganisasjoner for personer fra samme opprinnelsessted.

Når det gjelder brudd med familienettverk på grunn av konflikt, er det viktig å ha i mente at vestafrikansk kultur har et stort fokus på gjenopprettelse av sosial orden etter uoverensstemmelser. Dette innebærer at man ved konflikt vil forsøke å finne en konsensus innad i nettverket heller enn å bryte fullstendig med personen som har overskredet en norm eller satt seg opp mot nettverkets fellesverdier. Eventuelle sanksjoner ved normoverskridende adferd vil typisk innebære tidsbegrenset sosial marginalisering. Et brudd mellom nære eller fjerne familiemedlemmer regnes som et tap som forstyrrer nettverkets sosiale orden, og bør derfor unngås. Et totalt, permanent brudd i familienettverk skjer vanligvis kun dersom en person i familienettverket har gjort seg skyldig i en svært alvorlig, forsettlig usosial handling, som for eksempel incest, voldtekt, drap eller lignende, eller dersom en person gjennomgående setter seg opp mot gruppens normer og regler over tid. Videre kan spørsmål om arv, eiendomsrett og tilgang til ressurser skape konflikt med påfølgende brudd innad i et familienettverk inntil konflikten eventuelt finner sin løsning.

I vestafrikansk kultur er imidlertid rett og plikt knyttet til alder og kjønn: rett følger alder, og menn står over kvinner i det sosiale hierarkiet. Dette betyr at det er de eldste i nettverket som tar viktige beslutninger på vegne av nettverket, og at kvinner er forventet å rette seg etter mannlig autoritet. Imidlertid vil økonomisk uavhengighet i realiteten være avgjørende for graden av den enkeltes individuelle frihet og handlingsrom: en person som forsørger seg selv, har større grad av individuell frihet til å treffe egne valg enn en person som er økonomisk avhengig av fellesskapet. Dette gjelder både kvinner og menn.

Den kollektivistiske, konsensusorienterte vestafrikanske kulturen forhindrer selvsagt ikke at enkeltpersoner selv tar valget om å bryte med nettverket sitt, enten midlertidig eller permanent. Følelsen av å bli urettferdig behandlet eller ønske om mer frihet og autonomi kan få unge mennesker til å distansere seg fra familienettverket for en periode og forsøke å klare seg selv. Ofte kan en slik distansering skyldes vanskelige økonomiske forhold hjemme; en ungdom som lever i et trangbodd hjem med mange søsken kan ha mye å tjene på å dra ut i verden for å tjene til livets opphold. Dersom vedkommende på et senere tidspunkt vender tilbake til familienettverket med penger eller annet av verdi som han eller hun kan gi til familien, vil vedkommendes status innad i familienettverket øke, og hans eller hennes stemme vil bli tillagt mer vekt i familien i kraft av vedkommendes økonomiske selvstendighet (og mulighet til å hjelpe andre). Den ultimate formen for selvstendigjøring er migrasjon; et vellykket, selvinitiert migrasjonsprosjekt kan føre til fullstendig økonomisk selvstendighet over tid, og dermed gi personen økt status og større handlingsrom for individuelle valg i livet knyttet til livsstil. Det er i slike situasjoner altså ikke snakk om et brudd med familienettverket, men om en midlertidig tilbaketrekking med sikte på å øke egen status og innflytelse i familienettverket på sikt.

Situasjonen for enslige kvinner uten nettverk i Elfenbenskysten, særlig i Abidjan

Det finnes mange kvinner i Elfenbenskysten som forsørger seg selv, med eller uten barn, særlig i den sørlige delen av landet, herunder Abidjan (ONEF, møte i Abidjan mars 2012). Det er vanskelig å tallfeste det reelle omfanget av kvinner som lever alene, men som det

fremgår av tallene fra ivorianske myndigheter, ledes nær en femtedel av alle husholdninger av en kvinne, noe som viser at omfanget er betydelig.

Økonomiske muligheter

Bakgrunnen for at kvinner lever alene kan variere, det samme kan de økonomiske forutsetningene for den enkelte kvinne. Enslige kvinner er ingen ensartet gruppe, og den enkeltes mulighet til å forsørge seg selv vil variere ut fra forhold som utdanningsnivå og arbeidserfaring, men også personlige egenskaper som evnen til å ta initiativ, tilpasningsdyktighet og lignende.

Selv om andelen som har regulært lønnsarbeid nok er noe høyere i Elfenbenskysten enn i nabolandene, arbeider de fleste urbane ivorianere, både menn og kvinner, i den uformelle sektoren av økonomien. Her livnærer de fleste seg av salg av varer og tjenester av ymse slag. Kvinner selger gjerne mat og drikke, kosmetikk og lignende, enten på markedet eller på strategiske steder i nærheten av hjemmet, samt tjenester som frisørvirksomhet, renhold og matlaging. Slikt arbeid har den fordel at det krever få investeringer og lite formalisert kompetanse, og er derfor tilgjengelig for enhver med et minimum av egenkapital, også enslige kvinner. Slikt arbeid kan virke fattigslig sett fra et vestlig synspunkt, men er like fullt realiteten for majoriteten av ivorianere, med unntak av en liten, urban elite som har et formelt ansettelsesforhold i offentlig eller privat sektor. Siden dette er arbeid de fleste ivorianere forholder seg til, er slikt arbeid ikke stigmatisert på noen måte. Inntekten i slike jobber er selvsagt gjennomgående lav og varierende.

Befolkningen i Elfenbenskysten har alltid vært mobil, og mange kvinner vil, enten fordi de velger det selv, eller fordi omstendighetene krever det, reise til steder hvor de ikke har et stort nettverk fra før, og skaffe seg arbeid og bolig der. De som innvandrer til byene uten et velstående og veletablert familienettverk som allerede er på plass, vil måtte bosette seg i de fattige bydelene i utkanten av byene, og livnære seg ved hjelp av ulike aktiviteter i den uformelle delen av økonomien. Dette gjelder alle ivorianere, og ikke bare enslige kvinner.

Som tidligere nevnt, livnærer de fleste urbane ivorianere seg gjennom ulikt salgsarbeid og tjenesteyting innenfor uformell sektor. Inntekten fra arbeid i uformell sektor er som regel lav og variabel, og de fleste støtter seg derfor på familienettverket i det daglige. Jo flere som bidrar til familiens budsjett, jo større er sjansen for at familiens basisbehov dekkes over tid. Dersom en person ikke har tilgang til et slikt nettverk, vil store deler av vedkommendes økonomiske sikkerhetsnett forsvinne. Dersom en kvinne ikke selv kan sikre en jevn og tilstrekkelig inntekt for å forsørge seg selv og eventuelle barn, må hun mobilisere andre nettverk enn familienettverket, som for eksempel nettverk fra skole, utdanning og arbeid, religiøse nettverk, eller nettverk av personer fra samme opprinnelsessted.

Det finnes ingen restriksjoner med hensyn til kvinners adgang til å leie eller eie bolig, såfremt hun kan betale for den. Når det gjelder sikkerhet, vil nok mange kvinner føle seg mer sårbare overfor kriminalitet og lignende når de bor alene enn dersom de bor sammen med ektemenn eller mannlige slektninger. På den annen side er det slik at afrikanske urbane boenheter gjerne er organisert rundt et felles gårdsrom, hvor beboerne går sammen om å treffe tiltak for å sikre seg mot kriminalitet, som for eksempel felles vakthold.

Fattigdom

Elfenbenskysten har en brutto nasjonalinntekt per innbygger (BNI) på 1070 dollar, noe som plasserer landet i det øvre sjiktet i regionen³. Den høye inntekten skyldes blant annet at Elfenbenskysten er verdens største produsent av kakao (landet leverer 40 % av kakaoen på verdensmarkedet), samt storeksportør av kaffe, ananas, gummi, og i økende grad olje. Den relativt høye BNI skjuler imidlertid til dels store forskjeller mellom grupper og landsdeler. Mens økonomien er sterkest i sør, med Abidjan som finansielt sentrum, er nordområdene underutviklet og preget av en langt lavere levestandard. Videre er de økonomiske ressursene svært skjevt fordelt mellom ulike sosiale grupper, og en liten elite i byene sitter igjen med en uforholdsmessig stor del av ressursene.

Den negative økonomiske utviklingen i landet som følge av politisk uro og suksessive politisk-militære kriser gjennom 2000-tallet har også rammet nordområdene sterkest, selv om også økonomien i sør har blitt rammet. Økonomien er nå på bedringens vei etter regimeskiftet i 2011, og det er forventet at økningen i brutto nasjonalprodukt vil bli på 8 % i 2012 (Landguiden 2012). Til tross for den økonomiske fremgangen den siste tiden, er likevel den økonomiske situasjonen vanskelig for de fleste familier, særlig som følge av en dramatisk økning i matvareprisene i regionen siden 2008. En del av befolkningen lever under fattigdomsgrensa, særlig på landsbygda, og man finner lommer av områder med underernæring både i slumområdene i de store byene, og i vest og i nord (OCHA 2012). Også middelklassen har måttet stramme inn forbruket det siste tiåret, og prioritere livsnødvendigheter som mat, klær og bolig fremfor utgifter knyttet til fritidsaktiviteter og lignende. De som ikke kan betale for utgifter knyttet til helse, benytter tradisjonell medisin i stedet, og mange kutter utgifter ved å la barna arbeide i uformell sektor heller enn å gå på skole, eller ved å gå på koranskole i stedet for vanlig skole (Koné 2002). Den økonomiske situasjonen er vanskelig for de aller fleste ivorianere, bortsett fra et privilegert samfunnsjikt i byene. I en slik krevende økonomisk situasjon vil det å ha et nettverk å støtte seg på være av stor betydning, og en form for forsikring mot ekstrem fattigdom. Økonomisk ressursvake, enslige kvinner uten tilgang til et slikt familienettverk, vil selvsagt ha mindre vern mot økonomisk krise, men igjen vil hver enkelt kvinnes egne forutsetninger være avgjørende for hennes mulighet til å forsørge seg selv.

Sosial status

Giftede kvinner har høyere status enn ugifte kvinner i Elfenbenskysten, og kvinner med barn har høyere status enn kvinner uten barn, selv om barnet er født utenfor ekteskap eller mor ikke lever sammen med far, i alle fall i den sørlige delen av Elfenbenskysten⁴. Enslige kvinner uten barn vil ses på med en viss skepsis av omgivelsene, særlig dersom de har passert det som anses som vanlig giftealder. De fleste, både kvinner og menn, vil anse det å være enslig som en lite ønskelig og forhåpentligvis forbigående sivilstand, og vil selv ta initiativ for å finne en partner. Mange enslige kvinner vil ta til seg fosterbarn, fordi det å ha ansvar for barn er et sosialt imperativ og avgjørende for å anses som en voksenperson i det ivorianske samfunnet.

³ BNI i omkringliggende land i dollar: Senegal (1050), Mali (600), Burkina Faso (550), Gambia (440), Guinea (380), Sierra Leone (340), Liberia (190) (Unicef 2012).

⁴ Merk at begrepet "gift" ikke kun dekker de som er registrert gift hos myndighetene, som utgjør mindretallet, men også alle som er tradisjonelt gift eller samboende, og som regnes som gift av omgivelsene.

Assistanse fra myndighetene

Elfenbenskysten har tradisjonelt hatt et sterkere velferdssystem sammenlignet med andre land i regionen. Det finnes statlige sosialsentre i alle bydeler i Abidjan, og i alle større byer i landet (CNLVFE, møte i Abidjan mars 2012). Landinfo besøkte sosialsentret i bydelen Treichville under sin informasjonsinnhentingsreise i mars 2012.

Sosialsentrene tilbyr en rekke ulike tjenester til en rekke ulike grupper. Tjenestene er i hovedsak ikke-økonomiske, men kommer i form av juridisk rådgivning, meglings, psykososial støtte og så videre. Slike tjenester tilbys blant annet til kvinner som er utsatt for vold i hjemmet, kvinner som utnyttes i et arbeidsforhold, for eksempel som hushjelper og sexarbeidere, personer med ulike funksjonshemninger, mindreårige som utnyttes av sin verge og enslige kvinner uten familienettverk.

Når det gjelder enslige kvinner som har brutt med familienettverket, tilbyr sosialsentret meglings mellom kvinnen og familien hennes. Sosialsentret kan også tilby juridisk rådgivning og hjelp til å oppsøke politi- og rettsvesen, for eksempel i forbindelse med vold i familien. Vanligvis tilbyr sosialkontoret assistanse som følge av at kvinnen selv oppsøker sosialsentret, men sosialsentret driver også en viss grad av oppsøkende virksomhet.

Selv om støtten som tilbys i all hovedsak er av ikke-materiell art, gir sosialsentrene likevel en viss økonomisk hjelp til personer, herunder enslige kvinner med eller uten barn, i en akutt, vanskelig situasjon. Hjelpen består av basismatvarer, klær og andre livsnødvendigheter i akuttfasen, og hjelp til å finne en inntektsgivende aktivitet i et lengre tidsperspektiv.

Sosialkontorene tilbyr også grunnleggende helsetjenester, som vaksinerings av småbarn. Senteret er en viktig kraft i det til enhver tid pågående sosiale arbeidet i den enkelte by eller bydel, og har ansvar for holdningskampanjer av ulikt slag, samt organisering av sparegrupper for kvinner, tildeling av mikrokreditt og så videre.

Landinfo har ingen formening om hvorvidt tjenestene som tilbys står i forhold til etterspørsel og behov. Landinfo har heller ingen formening om kvaliteten på tjenestene som tilbys. Under sitt besøk på sosialsentret observerte Landinfo imidlertid at senteret er godt besøkt, og at det foregikk ulike aktiviteter på senteret: måling og veiing av spedbarn, juridisk rådgivning og kursvirksomhet. Den ansvarlige på sosialsentret forklarte Landinfo at de til enhver tid mangler ressurser til å utføre oppgavene de er pålagt, og at de suksessive politisk-militære krisene siden slutten av 1990-tallet, og den akutte krisa våren 2011, har gjort arbeidsforholdene vanskeligere, både på grunn av dårligere finansiering og at grupper med behov for assistanse har økt som følge av konflikten. Samtidig må det påpekes at bare det faktum at det finnes fungerende sosialkontor over hele landet er unikt i regionen, og taler om Elfenbenskystens relative velstand sammenlignet med de fleste andre land i regionen.

Det finnes et offentlig sosialsystem med ulike stønader og ytelser til enkeltpersoner og familier, herunder kompensasjon for yrkesskader og pensjon for personer som er ansatt i offentlig sektor og ansatte i private foretak som er med i ordningen, *Caisse nationale de prévoyance sociale* (Cleiss u.å.). Også enslige kvinner, med eller uten barn, kan nyte godt av dette sosialsystemet dersom de er ansatt i offentlig sektor eller i et privat foretak som er med i ordningen. Kun et mindretall av befolkningen faller imidlertid inn under slike ordninger.

Megling ved konflikt

Gitt den vekten som tillegges konsensus og gjenopprettelse av sosial orden innen familiegruppen og andre nettverk, finnes det institusjonaliserte meglings- og konfliktløsningsorganer på alle nivåer i det ivorianske samfunnet, fra storfamilien via sammenslutninger på ulike lokale nivåer og opp til det nasjonale plan. Under følger et eksempel på en slik institusjon, beboerforeningene, som finnes i alle bydeler i Abidjan.

I Abidjan finnes det en formalisert ordning med beboerforeninger (*comités de gestion*). Landinfo besøkte beboerforeningen i bydelen Wassakara i Yopougon kommune vest i Abidjan, en kommune med rundt én million innbyggere. Ledergruppen i beboerforeningen er utpekt av kommunen, og består av personer som i kraft av sin lange botid i bydelen og personlige kvaliteter, anses som ressurspersoner i lokalmiljøet. Hver beboerforening har ulike underkomiteer for utdanning, helse, renovasjon og så videre, som består av valgte representanter for befolkningen i bydelen. Beboerforeningen er kommunens øyne og ører i de ulike bydelene, og gir jevnlig rapporter om store og små hendelser og utfordringer i lokalmiljøet til kommuneadministrasjonen. Beboerforeningene fungerer som lavterskeltilbud for befolkningen når de trenger hjelp i familiekonflikter, ved dødsfall i familien, ved vold mot kvinner og barn og lignende. Kvinner som er i konflikt med sin familie eller annet nettverk kan søke hjelp til megling og konfliktløsning hos ledelsen i beboerforeningen. Beboerforeningen vil da gå aktivt inn i konflikten og forsøke å finne konstruktive løsninger. Dersom meglingen ikke vinner frem, vil saken tas til rettssystemet hvis det for eksempel dreier seg om vold eller andre straffbare forhold (Comité de gestion du quartier de Wassakara, møte i Abidjan mars 2012; Association des femmes juristes, møte i Abidjan mars 2012).

Assistanse fra frivillige organisasjoner

Det finnes en rekke lokale frivillige organisasjoner som arbeider med rettighetene til kvinner og barn i Elfenbenskysten. Landinfo besøkte to slike organisasjoner under sin reise til landet i mars 2012, Organisation nationale pour l'enfant, la femme et la famille, ONEF (møte i Abidjan, mars 2012) og Fondation Djigui (møte i Abidjan, mars 2012). Disse organisasjonene gir i hovedsak ikke-økonomisk støtte, men bidrar i form av holdningsendrende arbeid, juridisk rådgivning, hjelp til megling ved konflikt og lignende tiltak. Landinfo kjenner ikke til at frivillige organisasjoner gir økonomisk støtte av noe særlig omfang til kvinner i en vanskelig situasjon, eller at de driver krisesenterlignende institusjoner hvor kvinner kan bo over lengre tid.

Situasjonen for enslige kvinner med ansvar for barn

Sett ut fra et generelt kulturelt perspektiv, er ekteskap den foretrukne rammen for familieliv og barn i Elfenbenskysten. Likevel er det å få barn utenfor ekteskap langt fra uvanlig, og en kvinne med barn har uansett større sosial status enn en kvinne uten barn, selv om barnet er født utenfor ekteskap.

Det er vanlig med seksuelle relasjoner før ekteskapet i Elfenbenskysten, både for kvinner og menn. Mens gjennomsnittlig alder for første seksuelle relasjon er 16,4 år for kvinner og 18,2

år for menn, er tilsvarende alder for første ekteskap eller samboerskap henholdsvis 19,3 år for kvinner og 26,8 år for menn (République de Côte d'Ivoire 2006)⁵.

Det å få barn utenfor ekteskap er ikke knyttet til tap av anseelse eller sosial marginalisering i Elfenbenskysten. Sosialantropologen Camille Kuyu Mwisso skriver følgende om barn født utenfor ekteskap i Afrika sør for Sahara:

Barnets status er ikke knyttet til omstendighetene det er unnfanget i. Skillet mellom et ektefødt barn og et barn født utenfor ekteskap er ikke relevant i en afrikansk sammenheng. I visse afrikanske samfunn er det til og med slik at kvinnen prøver ut sin fruktbarhet før hun gifter seg. Et barn som settes til verden [utenfor ekteskap], er ikke forskjellig fra andre barn. De hører alle til fellesskapet (Mwisso 2005, s. 34, Landinfos oversettelse).

Når det gjelder folkegruppene som praktiserer islam, må dette bildet nyanseres noe⁶. Disse gruppene er preget av islams vektlegging av ekteskapet som eneste legitime ramme for seksuell og familieliv, og de er i all hovedsak patrilineære grupper. I disse gruppene er det å få barn utenfor ekteskap derfor i større grad ansett som uønskelig, og i større grad sanksjonert, enn i ikke-muslimske grupper. Videre vil holdninger til seksuell aktivitet og barn født utenfor ekteskap selvsagt være et spørsmål om personlig moral og verdier for den enkelte. Likevel kan det hevdes at på samfunnsnivå er det å få barn utenfor ekteskap både vanlig og sosialt akseptert. Det å få barn utenfor ekteskap er i større grad knyttet til bekymringer rundt økonomi enn til tap av sosial anseelse eller moralsk fordømmelse fra samfunnet rundt. Fattigdom rammer barn på en særlig måte, og barn av økonomisk ressursvake, enslige mødre uten familienettverk vil være særlig sårbare. Siden nivået på offentlig tjenesteyting er lavere i nord enn i sør, vil fattigdom kanskje i særlig grad ramme barn i denne landsdelen.

Barn og barnepass

Det er viktig å understreke at enslige kvinner ikke nødvendigvis har større praktiske utfordringer med ansvar for barn enn kvinner som er i et parforhold med en mann. Menn bidrar jevnt over lite med pass og stell av barna sine, heller ikke hvis de er arbeidsledige eller undersysselsatte samtidig som barnas mor er i full jobb. Som oftest vil mødre med barn opptil femårsalderen ha dem med seg på jobb, eller få hjelp av eldre døtre eller kvinner i nettverket sitt (søstre, kusiner, venninner, naboer hun har et godt forhold til) til avlastning i kortere eller lengre perioder (forholdene i Elfenbenskysten tilsvarer dem i andre land i Vest-Afrika, se Landinfo 2010 for informasjon om lignende forhold i Nigeria).

⁵ På langt nær alle ekteskap er registrert hos myndighetene, og mange lever i polygame forhold. Ifølge ivorianske myndigheter, er 30 % av befolkningen i et polygamt forhold (République de Côte d'Ivoire 2006), men det reelle omfanget er trolig større. Flergifte har vært forbudt ved lov siden 1964, og en mann har kun mulighet til å registrere én ektefelle hos myndighetene. Polygame forhold er derfor i stor grad uregistrerte.

⁶ Den etniske gruppen mandé (med undergruppene dioula, malinké, mahou, koyaga med flere), med opprinnelse i nordvest, er i all hovedsak muslimer. Gur-gruppen (med undergruppen sénoufo og mossi, som er en av de viktigste folkegruppene i nabolandet Burkina Faso og sterkt representert i gruppen av arbeidsinnvandrere til Elfenbenskysten) praktiserer også i stor grad islam. Disse to etniske gruppene, mandé og gur, går ofte under fellesbetegnelsen "dioula", som ikke bare impliserer at personen har en opprinnelse i nord, men også at personen er muslim.

Det er ikke uvanlig at enslige kvinner betror eventuelle barn til slektninger, gjerne på opprinnelsesstedet, og sender penger til mat, klær og skolegang (ONEF, møte i Abidjan mars 2012). Det å sende barn til slektninger for en kortere eller lengre periode er forøvrig ikke forbeholdt enslige kvinner, men vanlig for alle familier i Elfenbenskysten, også mer velstående familier.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, og kildegrunnlaget vil ikke nødvendigvis være like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor begrensede tidsrammer og vil i liten grad inneholde bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlige kilder

- CLEISS, dvs. Centre des liaisons européennes et internationales de sécurité sociale (u.å.). *Le régime ivoirien de sécurité sociale*. Paris: CLEISS. Tilgjengelig fra http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_cotedivoire.html [lastet ned 5. november 2012]
- Koné, K. S. (2002). *Pauvreté, genre et stratégies de survie des ménages en Côte d'Ivoire*. Bordeaux: Centre d'économie du développement, Université Montesquieu – Bordeaux IV. Tilgjengelig fra <http://ged.u-bordeaux4.fr/ceddt73.pdf> [lastet ned 5. november 2012]
- Landguiden (2012, 29. oktober). *Elfenbenskysten*. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet. Tilgjengelig fra <http://www.landguiden.se/Lander/Afrika/Elfenbenskysten> [Elektronisk abonnementstjeneste, lastet ned 6. november 2012]

Utdrag er tilgjengelig uten brukernavn og passord.

- Landinfo (2009, 17. februar). *Elfenbenskysten: Er det vanlig å være enebarn eller å ha få slektninger?* Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/840/1/840_1.pdf [lastet ned 5. november 2012]
- Landinfo (2010, 17. august). *Nigeria: Kvinner og intern migrasjon*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1359/1/1359_1.pdf [lastet ned 5. november 2012]
- Landinfo (2012a, 9. juli). *Elfenbenskysten: Situasjonen for personer som er, eller antas å være, knyttet til tidligere president Gbagbo og det tidligere regimet*. Oslo:

Respons **Elfenbenskysten: Forhold for enslige kvinner**

Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2113/1/2113_1.pdf [lastet ned 5. november 2012]

- Landinfo (2012b, 18. juli 2012). *Elfenbenskysten: Sikkerhetssituasjonen og humanitær situasjon pr. juli 2012*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2119/1/2119_1.pdf [lastet ned 5. november 2012]
- Mwissa, C. K. (2005). *Parenté et famille dans les cultures africaines. Points de vue de l'anthropologie juridique*. Paris: Karthala.
- N'Guessan, K. (u.å.). *Le système matrilineaire baoulé*. Abidjan: Institut d'ethno-sociologie, Université d'Abidjan-Cocody. Tilgjengelig fra http://arc-nwanyo.org/pdf/systeme_matrilineaire.pdf [lastet ned 4. september 2012]
- OCHA, dvs. Office for Coordination for Humanitarian Affairs (2012, 31. oktober). *Bulletin humanitaire*. Abidjan: OCHA. Tilgjengelig fra <http://ivorycoast.humanitarianresponse.info/LinkClick.aspx?fileticket=6I6ACj4qX30%3d&tabid=41&mid=1003&language=en-US> [lastet ned 5. november 2012]
- République de Côte d'Ivoire (2006, desember). *Enquête sur les indicateurs du sida*. Abidjan: Ministère de la lutte contre le sida & Institut national de la statistique, Calverton, MD & ORC Macro.
- UNICEF (2012, februar). *Les enfants dans un monde urbain*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/french/infobycountry/files/SOWC_2012_Main_Report_LoRes_PDF_FR_03132012.pdf [lastet ned 1. november 2012]

Muntlige kilder

- Association des femmes juristes. Møte i Abidjan 21. mars 2012.
- Centre social de Treichville. Møte i Abidjan 28. mars 2012.
- CNLVFE, dvs. Comité national de lutte contre les violences faites aux femmes et aux enfants. Møte i Abidjan 20. mars 2012.
- Comité de gestion du quartier de Wassakara. Møte i Abidjan 27. mars 2012.
- Fondation Djigui. Møte i Abidjan 26. mars 2012.
- ONEF, dvs. Organisation nationale pour l'enfant, la femme et la famille. Møte i Abidjan 26. mars 2012.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.